

IN MEMORIAM RNDr. JIŘÍHO CHALUPY, DrSc.

24. února 2009 zemřel ve věku 81 let po dlouhé nemoci bývalý výzkumný pracovník Státního zdravotního ústavu, vynikající chemik a skromný člověk, RNDr. Jiří Chalupa, DrSc.

Narodil se 1. ledna 1928 v Praze, kde též absolvoval reálné gymnázium. Následovalo roční studium biochemie a analytické chemie na ČVUT Praha (1947–1948), po kterém nastoupil na Přírodovědeckou fakultu UK na obor chemie se specializací na biochemii, hlavně klinikou (jako vedlejší rigorózní obor měl však i mikrobiologii, což mu později umožnilo mít dobrý přehled v celé hygieně vody). Disertační práci vypracoval na III. interní klinice SFN za vedení doc. J. Košťíře a promoval v r. 1952.

To již byl čerstvým vědecko-výzkumným pracovníkem Ústavu hygieny, oddělení hygieny vody, kam nastoupil v r. 1952 a kde setrval až do odchodu do důchodu v roce 1991. [Historická poznámka: V roce 1952 byl Státní zdravotní ústav (SZÚ) rozdělen do několika menších ústavů a odd. hygieny vody pracovalo nadále v rámci „Ústavu hygieny“. Malé ústavy se opět spojily v roce 1971 pod názvem „Institut hygieny a epidemiologie“. Návrat k tradičnímu názvu Státní zdravotní ústav se uskutečnil v roce 1992.]

V letech 1953 až 1956 působil Dr. Chalupa rovněž jako vědecký aspirant pod vedením prof. Hamáčekové na VŠCHT, kde mu za disertační práci „Koloběh některých biogenních prvků v nádrži Sedlice u Želiva“ byla v r. 1957 udělena vědecká hodnost „kandidát technických věd“ (CSc.) a on se stal jedním z prvních držitelů tohoto titulu v SZÚ. Nejvyšší vědeckou hodnost, doktor věd (DrSc.), pak získal na počátku 80. let.

Byl koordinátorem a řešitelem mnoha státních výzkumných úkolů v oblasti hygieny vody.

V rámci úkolu řešeného v 70. letech se např. zabýval pesticidy, huminovými látkami a biologickou účinností sloučenin fluoru v pitných vodách. V 80. letech se zabýval výzkumnými úkoly zaměřenými na ohrožení jakosti pitné vody těžkými kovy, na vliv režimu pásem hygienické ochrany a obecně lesnické a zemědělské činnosti na jakost surové vody.

Jako člen pracovní skupiny hygieny vody poradního sboru hlavního hygienika ČSR a vedoucí pracovní skupiny pro chemické metody se koncepčně podílel na rozvoji laboratoří hygienické služby a na zavádění nových metod stanovení organických látek v pitných vodách, např. PAU, chlorovaných organických látek typu THM, PCB, huminových kyselin atd.

Byl expertem Světové zdravotnické organizace a členem mezinárodního týmu specialistů RVHP, s čímž souvisela i jeho normotvorná a legislativní činnost v rámci ISO, WHO, RVHP a samozřejmě i na národní úrovni: významně se autorsky podílel na ČSN 83 0611 i 75 7111 Pitná voda.

A jen stručně zmiňme i jeho bohatou lektorskou, opo- nentskou činnost a publikační činnost. Pokud jsme počítali správně, v časopise *Československá hygiena* publikoval jako hlavní autor či spoluautor celkem 12 prací, počínaje článkem „Formy železa v povrchových vodách a jejich stanovení“ v roce 1957 a konče článkem „K připravované revizi ČSN 83 0611 Pitná voda“ z roku 1987.

A že se člověk jeho odborného a organizačního formátu nestal nikdy vedoucím pracovníkem? Na to neměla vliv jenom jeho skromnost, ale především to, že nikdy nebyl členem žádné politické strany...

Ani po relativně brzkém odchodu do důchodu, způsobeném úrazem, na „svou vodu“ nezanevřel. Působil jako konzultant Hydroprojektu a je i autorem užitečné a oblíbené modré knížky *Chemické ukazatele jakosti vod ve vodárenství* (vydalo MZe ČR v roce 1997).

RNDr. Chalupa byl uznávaný odborník v oblasti chemie vody, ale zároveň muž daleko širšího rozhledu. Chováním byl pravý gentleman, včetně suchého anglického humoru. Byl mírný a laskavý, vždy ochotný pomoci; každý za ním mohl kdykoli přijít požádat o radu a málokdy odešel s prázdnou. Tak nám, i ostatním bývalým kolegům, vždy zůstane v paměti.

František Kožíšek a Eva Břížová